

MİTOLOJİDEN GÜNÜMÜZE YUMURTA VE “KIRK UÇURMA” GELENEĞİ¹

Dr. Öğr. Gör. Fatma ATEŞ*

ÖZ

İnsan hayatının başlıca üç önemli geçiş dönemi doğum, evlenme ve ölümdür. Bu üç önemli evre kendi içerisinde bazı alt başlıklara ayrılmaktadır. Bu başlıkların hepsinde Anadolu'da yüzyıllardır tekrarlanan birçok âdet, tören, gelenek, büyüsel ve dinsel ritüel uygulamalar yer almaktadır. Bu uygulamalar bağlı buldukları yörenin kültürüyle doğru orantılı olarak icra edilmektedir.

Anadolu'nun hemen hemen her tarafında gerçekleştirilen bu uygulama ve ritüellerin amacı önemli süreçleri belirlemek, kutsamak, tekrar etmek ve canlandırmak suretiyle hatırlanabilirliğini pekiştirmektir. Her bölgede kısmî farklılık gösteren bu süreçler bazı anlamları bünyesinde barındırmaktadır.

Ege bölgesi ve Marmara bölgesinin bazı illerinde ağırlıklı olarak görülen ve tespit edilen “kırk uçurma ve yumurta” uygulaması, geçiş dönemlerinden doğum evresi içindeki pratiklerdendir. Bu uygulama, doğum ile beraber 40 günlük önemli ve bir o kadar da kritik bir süreç olan lohusalığı kapsamaktadır. Lohusalık, genel olarak korumasız olan anne ve bebeğin çeşitli dinsel ve büyüsel işlemlerle koruma altına alındığı bir dönemdir. Böylesine önemli ve kasvetli bir süreç olan lohusalık “kırk uçurma” geleneği ile sonlandırılmaktadır.

Kırk uçurma ile nazar ve kötü ruhlardan arınan anne ve bebek “ilk çıkış” olarak da adlandırdığımız bir şekilde aile, komşu ve yakın çevre ziyareti yaparlar. Bu ziyaretlerde kişilerin iyi dilek ve temennilerini kırk uçurma sepeti içerisinde bulunan unsurlarla yapmaları önemli geleneksel uygulamalardan biridir. Birçok dilek, temenni ve duanın bazı unsurlara yüklenerek dile getirildiği bu uygulamada esas unsur olarak yumurta karşımıza çıkmaktadır. Bebeğin yumurta gibi sağlam ve sağlıklı olması temennisinin yattığı bu dilek yanında tuz, pirinç ve şekere ilave olarak birçok mitolojik ve dini içerikli anlamların bulunduğu sepetin verilmesi ve bu geleneğin sürdürülmesi oldukça önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğum, Geçiş Dönemi, Pratik, Kutlama, Yumurta

FROM MYTHOLOGY TO TODAY EGG AND “MAKING FORTIES” TRADITION

ABSTRACT

The three major transition periods of human life are birth, marriage and death. These three significant stages are divided into some sub-headings within themselves. In all of these titles, there are many pieces of ceremonies, traditions, magical and religious ritual practices repeated in Anatolia for centuries. These practices are performed in direct proportion to the culture of the region in which they are affiliated.

The aim of these practices and rituals performed in almost all parts of Anatolia is to identify important processes, bless, repeat and intensify its rememberability by means of animation. These processes, which differ in each region, have some meanings within them.

¹ Bu çalışma, 25-27 Nisan 2019 tarihinde yapılan XII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folkloru Kongresi Sanat Etkinlikleri'nde sunulmuş olan “Geçiş Dönemlerinden Doğumda Uygulanan Bir Pratik: ‘Kırk Uçurma’” isimli bildirinin genişletilmiş halidir.

* Dumlupınar Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, fdegirmenci01@hotmail.com Orcid ID:0000 0002 8885 0119

The practice of “making the forties and eggs” which are predominantly seen and identified in some provinces of Aegean region and Marmara region, is one of the practices within the birth stage from transition periods. It includes birth, the accouchement, which is forty days of crucial and critical process. Accouchement is a period in which the mother and the baby who are generally unprotected, are protected through various religious and magical processes. Accouchement, which is such an important and dreary process, are terminated with the “making the forties” tradition.

The mother and the baby, who are purified from the evil eye and evil spirits by means of making the forties, make a family, neighbour and relative visit in a way we named “the first time going-out”. It is one of the important traditional practices that people make good wishes, desires and prayers are expressed by attributing them to some elements, the egg is regarded as the main element. Besides the wish that the baby is healthy and sound like an egg, it is fairly significant to give the basket where there are many mythological and religious meanings in addition to salt, rice and sugar and maintain this tradition.

Keywords: Birth, Transition Period, Practice, Celebration, Egg

GİRİŞ

Hayatın üç önemli geçiş devresinden ilkin kapsayan doğum, soy ve ailedeki sayının artmasının yanı sıra toplumdaki birlik ve dayanışmanın kuvvetlenmesi itibariyle de önem arz etmektedir. Doğum, mutlu bir olay olması ile toplumu bağlarken bünyesindeki bir takım inanç ve pratikleri de ortaya çıkarmaktadır. İnanç, gelenek ve görenekler, insanları doğum öncesinden başlayarak doğum sonrasına değin uzanan bir takım âdetleri uygulanmaya zorlamaktadır. Bu uygulamalar kimi zaman dinî içerikli kimi zaman da büyüsel içerikli uygulamalar olmaktadır. Nesilden nesile aktarılmış bu uygulamaların kökenleri mitik anlatılara ve kaynaklara dayanmasına rağmen yapılaş sebepleri unutulmuştur. Bu ritüellerin kaybolmaması adına Tahir Alangu, Türkiye Folkloru El Kitabı'nda: “Çöküp dağılan her köylü evi, ölen her çalışma düzeni, unutilan her türkü önlenemez ve ihya edilemez ölçüde halk hayatından bir parçayı ortadan silip yok etmektedir” demektedir. Geçiş dönemlerine dair yapılan bu çalışmanın bu çerçevede kaybolmayıp gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmaktadır. Bu çalışmada özellikle bu gelenek içerisinde verilen hediyeler belirtilecek, ancak bu hediyeler içerisinde olmazsa olmazlardan olan yumurta üzerinde durulacaktır. Yumurta kavramı öncelikle mitlerde, halk hekimliğinde, nevrüzde ve hıdırellezde olmasının yanı sıra inançlarda yer alması yönü ele alındıktan sonra kırk uçurma geleneği açıklanacaktır.

Yumurta kelimesi Türkçe sözlükte “1. Bir dişinin vücudunda oluşan, yumurtlama ve döllenmeden sonra aynı türden bir canlı oluşturan hücre, 2. Tavuk yumurtası (Türkçe Sözlük 1998: 2471) olarak geçmektedir. Dîvânu Lugâti't- Türk'te “yumurtga” olarak geçen yumurta kelimesi “tavuk ve diğer kuşların yumurtası” (Ercilasun ve Akkoyunlu 2015: 526) olarak tanımlanmıştır. Akla ilk gelen bu tanımların dışında yumurta yaradılış mitlerinde ve kozmogonide farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılmıştır.

Mitolojide Yumurta

Mitolojilerin temel noktasını oluşturan kozmogoni, doğuş veya yaradılış öyküsü olarak bütün mitolojilerde temel paradigma olarak gösterilmektedir. Bu bağlamda düzenin, yaradılışın kutsal bir düzlemde gerçekleşmesi ile kozmos kaosun karşında

yerini almıştır. Kaosun ortadan kalkıp yeni bir dünyanın yaratılışı anlamına gelen kozmogoni kökenin-başlangıcın bilinmesi için insanlığın tahmin ve tasavvurundan oluşmaktadır. İnsanlar yaşadıkları dünya üzerine düşünürken tasavvurlarında yer alan dünya imgesine göre düşünüp mitolojik öyküleri bu tasavvurlar neticesinde oluşturmuşlardır. Bu öykülerin birçoğunda dünyanın yaratılışını yumurtaya benzetme fikri yer almaktadır. Kozmik bilginin simgesel nesnesi olan yumurta, kimi mitik öykülerde ilk tanrının doğumuna ev sahipliği yapan unsur olurken kimi mitlerde doğurganlığı sembolize etmiştir.

Yumurtanın tek olması yönü ile tanrıyı, kırılıp dağılması yönü ile de insanı yani türeme ve çoğalmayı sembolize etmesi mitlerde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Birçok yaratılış mitinde, Bir'den, Tek bir yuvarlaklıktan, çoğulluk doğar. Mali'de Dogonların her şeyin yaratıcısı üstün varlık 'Amma'sı, kendi içine kapanmış bir yumurtadır ve bu yumurtadan (hamile kadın kamı gibi) dünyanın tüm simgeleri doğar. Hindistan'da tüm canlıların efendisi Prajapati, suların üstünde yüzen altın yumurtanın içinden çıkar. Çinlilerin ilk insanı Pan-Kou, doğurduğu 18.000 çocukla dünya insan nüfusunu oluşturmadan önce, yer ile göğün birleştiği eriyik bir yumurtadan 18.000 yıl sonra çıkar (Tuğrul 2010: 34).

Yumurtanın şekli dünyayı, zarı havayı, sarısı ise güneşi temsil etmesi ile de mitlerde geçmektedir. Mısır'da yeryüzü yaratılırken güneşin ortaya çıkış kaynağı yumurta olarak gösterilir. Yine yumurta tasavvuru diğer mitolojilerde de benzer bir şekilde yer almaktadır.

Mısırlılarda güneş, bir yumurtadan doğar. İngiltere'deki güneş kültünü temsil eden Stonehenge, güneşin hareketini izleyen megalitlerin oluşturduğu bir dairedir. Yuvarlaklık ile yaratılış arasındaki ilişkiye kuşkusuz başka örnekler de bulunabilir. Bütün bu örneklerden anlaşılabilceği gibi, yuvarlaklığın büyüü tüm kültürlerin temelindedir. Debray'ın belirttiği gibi, 'yücelikler yuvarlak, insana ait olan ise köşelidir'. Mükemmellikten uzaklaştıkça, yuvarlaklar yerini köşeli sembollere bırakırlar. Platon'un ilk mükemmel yuvarlak insanı tanrılarla yarışmaya kalkıştığında yuvarlaklığını kaybeder; bu insanın iki aynı yüzü ve dört bacağı vardır. Bacaklarının hızı ve gücüne güvenerek tanrılara saldıran bu yaratığı Zeus cezalandırır ve ikiye böler. Böylece, çoğalırken gücü azalır, yuvarlak tekliğinin gücünü hiçbir zaman bulamaz (Tuğrul 2010: 34).

Yine başka bir kozmogoni mitinde yaratılış yumurta ile başlamakta olup bu defa sadece güneş değil yeryüzü şekilleri ve diğer varlıklar da bu yumurtadan meydana gelmektedir.

Pelasgların yaratılış mitinde Eurynome bir güvercin kılığına girerek dalgalar üzerinde kuluçkaya yattı ve tam bu sırada 'Evrensel Yumurta'yı bıraktı. Tanrıça'nın isteğiyle çatlayıp ikiye ayrılana dek yumurtanın etrafında yedi kez dolandı. Parçalanan yumurtadan çocukları yani var olan her şey ortaya çıktı: Güneş, Ay, gezegenler, yıldızlar, yaşayan canlıları, bitkileri, hayvan sürüleri, ağaçları, dağları ve nehirleriyle birlikte yeryüzü (Graves 2010: 27).

Yunanlılara ait bir mitik öyküde gümüş bir yumurtadan bahsedilerek bu yumurtadan Yunan tanrılarında olan Eros'un ortaya çıkarak evreni yarattığına dair bilgiler yer almaktadır.

Orfikler, yaratılış mitini, Zeus'un bile korkuyla karışık saygı duyduğu bir tanrıça olan siyah kanatlı Gece'ye, Rüzgar tarafından kur yapıldığı, gümüş yumurtasını Karanlık'ın rahmine bıraktığı, yumurtadan, bazılarının Phanes dediği, Eros'un ortaya çıktığı ve evreni yarattığı şeklinde anlatırlar. Çift cinsiyetli ve altın kanatlı Eros dört başa sahip olduğundan, bazen bir boğa ya da aslan gibi kükrer, bazen bir yılan gibi ıslık çalar ve bazen de bir koç gibi melerdi (Graves 2010: 31).

Evenklerde de yumurtadan doğumla ilgili mitik bilgiler vardır. Efsaneye göre "Evenkler Kerendo adındaki canavar bir kuşun saldırısına uğrayıp yutulurlar ama yaşlı bir kadın kurtulmayı başarır. Kadın birkaç kaz yumurtasına göz kulak olurken bu yumurtalardan bir oğlan dünyaya gelir" (Baldick 2010: 163-164).

Başka bir Yunan efsanesinde dünyanın yaratılışı bir yumurtanın ikiye bölünmesine bağlanmaktadır. Bu efsaneye göre Eros'un ortaya çıkışı yaratılışı oluşturan yumurtanın yarıya bölünmek suretiyle yeryüzü ve gökyüzünün oluştuğu söylenmektedir.

Orfizim denilen ve şair Orpheus'tan geldiği ileri sürülen mistik akımda da Eros'un dünyayla birlikte kaos'tan çıktığına yahut da Gece'den doğma evren yumurtası ikiye bölünüp yarı kabuğundan gök, yarı kabuğundan toprak ortaya çıkınca, Eros'un da doğduğuna inanılmaktadır (Erhat 1996: 194).

Çin mitolojisinde yumurta ile ilgili yaratılışa dair iki efsane yer almaktadır. Birinci efsane tüm dünya ve insanların yumurtadan çıkışına dair bilgileri içerirken diğer efsanede yaratılışın hiçbir şey yokken gerçekleştiği söylenmektedir. Uzakdoğu ve pasifik adalarındaki yaratılış mitlerinde de yumurtanın yer aldığı görülmektedir. "Hem Hint hem Çin yaratılış söylenceleri bir yumurtayla başlar, her ikisi de evrenin ilahi bir vücuttan yaratılışını içerir, her ikisi de insanların yaratılışını açıklar" (Rosenberg 2003: 337). Bir başka Çin mitinde de

Çinli filozoflar, öğrencilerine 'başlangıçta, hiçbir şeyin olmadığını' öğrettiler. 'Uzun yıllar geçti daha sonra hiçbir şey bir şey haline geldi.' Bir şeyin birliği vardı. Uzun yıllar geçti ve bir şey kendini iki parçaya -bir erkek, bir dişi parça- böldü. Bu iki bir şey, daha küçük iki bir şey daha üretti ve iki çift, beraber çalışarak, P'an-Ku adındaki ilk canlıyı oluşturdular. Mitin diğer bir sunumunda, P'an-Ku'nun kozmik yumurtadan çıktığına (Mackenzie, 1996:216) dair ifadeler yer almaktadır.

Birçok mitolojide su ile başlayan yaratılışın aksine Hitit, Sümer, Japon ve Çin mitolojilerinde başlangıç yumurta ile gerçekleşmiştir. Bu tasavvurun temelinde her ne kadar yumurtanın şekli yapısının dünyaya benzetilmesi yatsa da yumurtanın dış yapısından iç yapısına kadar yer alan katmanların benzetim unsuru olarak yer alması da bu fikri desteklemektedir. Japonların yaratılış mitlerinde

Başlangıçta gökler ve yeryüzü şekilsiz bir kütle idi ve biçimsiz bir yumurtaya benziyordu. Daha hafif ve açık kısmı yukarıda kaldı ve zaman içinde gökleri oluşturdu. Daha ağır, yoğun bölümü, daha yavaş bir biçimde

çökerek yeryüzü oldu. İlk önce kara parçaları, bir balığın denizin yüzeyinde yüzdüğü gibi boşlukta yüzüyordu. Çamurdan henüz çıkmış bir kamış sürgününe benzeyen tuhaf bir cisim, gök ve yer arasında, bir bulutun denizin üstünde gezinmesi gibi boşlukta hareket ediyordu. Bu, ilk tanrıyı oluşturdu. Sonra diğer tanrılar bunu izlediler ve aralarında İzanagi no Mikoto ve İzanami no Mikoto adlarında en genç iki tanrı da vardı (Rosenberg 2003: 383) ifadeleri ile yumurtanın yer aldığı görülmektedir.

Yumurta kozmogonik mitlerde, dünya tasvirinde, yaratılışta, tanrıların yer aldığı mekânsal algı ve yeryüzü ve gök âleminin oluşmasında simgesel unsur olarak geçmektedir. Bunun dışında arkeolojik kazılarda özellikle kadın mezarlarına bırakılan ve bir kadınla beraber doğurganlığı temsil eden yumurta genel bir inancın yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yumurta sadece yaratılış mitlerinde yer almamaktadır. Örneğin Avarlarla ilgili yapılan arkeolojik kazılarda "Bir Avar savaşçısı öldüğünde askeri statüsünü gösteren bir şekilde, yanına bir ya da daha çok ok konularak gömülürdü. Kadın mezarlarına - şüphesiz doğurganlığın simgesi olarak- yumurta konulduğuna" (Baldick 2010: 41) dair bilgiler yer almaktadır.

Halk Hekimliğinde Yumurta

İnsanlar yüzyıllardır hastalıklardan korunmak için mücadele etmişler ve uzun yaşamın yollarını aramışlardır. Bu arayışlarda başvurulan ilk yol doğal tedavi kaynakları ve halk hekimliği uygulamaları olmuştur. Hastalıkların sağaltılmasında bitkisel, hayvansal ve kimyasal emlerin yanı sıra bazen dinsel-büyüsel tedavilere de yönelmişlerdir. Bu tedaviler sırasında kullanılan malzemeler ise rastgele malzemeler olmayıp bilinçli olarak seçilmiş yüzyıllardır sağaltma tedavilerinde kullanılan malzemeler olmuştur. Bu malzemeler içerisinde yumurta en yaygın kullanılan unsurlardan biridir. Yumurta, bazen hayvansal bir em olarak kullanılmış bazen de dinsel-büyüsel işlemlerde bir yardımcı unsur olarak kullanılmıştır.

Yumurtanın halk hekimliğinde yaygın olarak kullanıldığı ilk rahatsızlık gelincik basması olarak da bilinen hastalıktır. Bebeklerde vücudun belirli bölgelerinde morlukların başlaması ile görülen bu hastalık ilerleyen evrede tedavi edilmediği takdirde bebeğin ölümüne yol açmaktadır. "Etçil bir memeli olan gelinciğin halk inanışlarında kin besleyen" (Beyaz 2016: 42; Beydeba 2006: 239) bir hayvan olması inancı hastalığa da yansıtılmıştır. Bu inançtan dolayı hastalığa tutulan bebeğe müptela olan gelincik, yumurta ile doyurulmalıdır. Doyurulmadığı takdirde gelincik kin beslediği insanlara karşı galip gelerek bebeğin ölümüne sebep olacaktır. Bu konuda kaynak kişiler tarafından aktarılan bilgi şu şekildedir: Kaynak kişi, oğlunun doğumunda bebeği gelinciğin basıp basmadığını anlamak için bebeğin bezine taze günlük yumurta kırmıştır. Eğer yumurta bezden yok olursa o bebeği gelincik basmıştır. Gelincik doyana kadar yumurta beze kırılmaya devam edilmelidir. Eğer yumurta bez açıldığında duruyorsa artık gelincik doymuş ve bebek bu hastalıktan kurtulmuş demektir. Bu şekilde hastalıktan kurtulan bebeğin morlukları geçmeye yüz tutarken bebek eski sakin haline de geri dönmüştür (K.K.1). Görüldüğü üzere taze yumurta ile beslenen gelincik hayvanının halk tasavvurunda bir hastalık haline dönüşümü dikkate değerdir. Bu inanışta "gelincik, hayvan fizyolojisinden sıyrılarak doğaüstü bir varlığa dönüşmüş ve bu varlık zaman içerisinde demonik bir varlık haline gelmiştir. Avladığı hayvanların

kanını emdiğine inanılan bu hayvanın misyonu hastalığa aktararak gelincik basması adı ile halk inançlarında yerini almıştır.

Yumurtanın tedavi aracı olarak kullanıldığı bir diğer rahatsızlık kırık-çıkıktır.

İlk çağlardan günümüze kadar kırık-çıkıkçılar tıpta önemli bir rol oynamışlardır. Kırık-çıkıkçılar, usta-çırak yöntemiyle yetişmekte ve hekimlikte kendilerine kırık-çıkık tedavisi yapmak üzere görevler verilmektedir. Kırık-çıkıkçıların saray hastanelerinde ve darüşşifalarda hekimbaşının emrinde çalışan cerrah ve hekimlerin yanında yer aldıkları görülmektedir (Ersoy 1988, 145).

Uzun yıllardır Anadolu'da küçük bir hastane gibi işleyen kırık-çıkıkçılar kendi geleneksel yöntemleriyle tedavi yapmaktadırlar. Bu kişiler gelen hastalara ellerinde olan malzemelerle belirli bir tedavi yöntemi uygulamışlardır. Kırığa farklı çıkığa farklı yöntem uygulayan bu kişilerin yöntemleri şu şekildedir:

Mehmet Kulaklıoğlu isimli ocaklı kırık için şöyle bir uygulama yapmaktadır: Kırık olan bölge sıcak su ile güzel bir şekilde yıkandıktan sonra yeşil sabun rendelenir; yumurtanın beyazı ile karıştırılan bu sabun hastanın kırılmış olan bölgesine sarılır. Yaşının iki katı gün kadar bekleyen bu sargı o günün bitiminde çıkarılır. Sargıdan çıkan kol sıcak su ile 2-3 kez pansuman edilir (Ateş 2015: 117-118).

Kırık-çıkık dışında yumurtanın protein ihtiyacı açısından yenildiği bir diğer süreç doğum sonrasıdır. Annenin kaybettiği enerji ve vücut desteği yumurta ile sağlanmaktadır. Bursa İnegöl'de "Çocuk doğunca lohusa kadına yumurta pişirilip yedirilir" (Saygı 2017: 272).

Yumurtanın em amaçlı kullanıldığı bir diğer rahatsızlık, altını ıslatan çocuklar için uygulanan tedavidir. "Urfa'da altını ıslatan çocuklar için süpürge uçları, üzerlik olarak yakılır ve onlara her sabah karatavuk yumurtası içirilir. Böylece çocuğun altını ıslatmayacağına inanılır" (Tokur Kesgin ve Özcebe 2004: 50).

İnsanlar, yüzyıllar boyunca hem kendi hem de hayvanlarının hastalıklarının çarelerini aramışlardır. Kendilerine uyguladıkları farklı tedavi yöntemlerini baktıkları hayvanların tedavi edilmesinde de kullanmışlardır. "Satın alınan bir hayvana nazar değmesin diye, alnında yumurta parçalanır: Cıvcivi al basmasın diye, tavuğun altına konulan yumurtaya kara çalınır" (Örnek 1966: 124).

Nevruz/Hıdırellez'de Yumurta

21 Mart, genel olarak "Nevruz" adıyla, 6 Mayıs ise Hıdırellez adıyla kutlanmaktadır. Nevruz, Farsça "yeni gün" anlamına gelmekte olup Milâdî 21-22 Mart'a, Rûmî 9 Mart'a tekabül etmektedir (Pakalın 1993: 686; Tezcan 1995: 3; Er 1997: 58; Çay 1996: 17; Uca 2007: 138). Bu yüzden birçok yerde, "özellikle Balkan Türkleri arasında ve Orta Anadolu şehirlerinde Nevruz için 'Mart Dokuzu' tabiri kullanılır" (Çay 1998: 133; Özen 2000: 133; Uca 2007: 138).

"Bu bayram Anadolu'da Nevruz, Nevruz-ı Sultani, Sultan Nevruz, Navrız, Sultan Navrız, Mart Dokuzu, Mart Bozumu gibi çeşitli isimlerle anılır" (Tezcan 1995: 4; Er 1997: 58; Çay 1998: 23).

Baharın gelişi, bir bakıma, karakışın hareket özgürlüğüne getirdiği kısıtlamalardan, baskılardan kurtuluşun müjdesidir. Karın kalkması, havaların ısınması, tabiatın uyanışı, özgürlüğün, bağımsız hareket etme yeteneğinin geri gelmesi, işin, hareketin başlamasıdır. Türkler, yaşayışlarına bağlı olarak, bu ilk günü/yılbaşını törenlerle, şenliklerle, çeşitli eğlencelerle kutlardı (Yıldırım 1998: 146; Kumartaşlıoğlu 2012: 285).

Bu eğlencelerde belli yemekler yapılır, dilekler dilenir ve belirli unsurlar sebebi bilinmeyen ritüellerle yaşatılırdı. Bu unsurların başında yumurta boyama ve yumurta verme geleneği bulunmaktadır. Kökeninin mitolojik zamanlara dayandığımız yumurta kozmogonide dünyayı, yaratılışı simgelemektedir. “Mitolojik metinlere göre dünya, Nevruz günü yaratılmıştır ve her yıl bugün dünyanın yaratılışı canlandırılır” (Hacıyeva ve Köktürk 1997: 47; Beydili 2005: 434).

Bu törenlerde insanların birbirlerine verdikleri yumurta mitik efsanelerde doğuş ya da ilk yaratılışı sembolize etmesi ile baharın gelişi mitlerin tekrar canlandırılarak yaşatılmasıdır. Bunun güzel örneklerinden bazıları şu şekildedir:

“Kırklareli’nde nevrüz “mart dokuzu” adıyla kutlanmaktadır. Bu gün için halk boyalı yumurtalar, börekler, lokma ve çeşitli hamur işleri hazırlayarak kırlara giderek yer içer, eğlenirler” (Çay 1996: 89).

“Tokat’ta halk bir gün önceden nevrüz törenlerine hazırlanır, gerekli malzeme (bulgur, yağ, yumurta vb.) köyün çocukları tarafından köy evleri dolaşarak temin edilirdi” (Çay 1996: 87).

Paskalya’da Yumurta

Yumurtanın ortaya çıkışına dair kesin bir veri olmamakla birlikte farklı dinlerde aynı ya da farklı bir biçimde yer alması dikkat çekicidir. Bunlardan biri paskalya bayramı olarak da bilinen yumurta bayramıdır.

Ermeniler’in Paskalya Bayramı olarak bilinen Surp Zadik’te insanlar birbirlerine kırmızı yumurta armağan eder. Yumurtalar geleneksel olarak kırmızıya boyanır, ancak değişik renklerde boyanmış olanları da vardır. “Yumurta dünyayı simgeler. Dış kabuk gökyüzünü, zarı havayı, akı denizleri, sarısı ise yeryüzünü... Kırmızı rengi ise İsa’nın kanının tüm dünyanın kurtuluşu için aktığını gösterir” (Çağım 2018: 18-19). Burada bulunan boyanmış yumurtalar akıllara kırk uçurma yumurtası ile bağlantıyı getirmektedir: “Yumurta dışında ekmek, şeker ve küçük hediyeler de verildi. Hatta süslü olsun diye yumurtanın üzeri boyanabilir. Çoğunlukla bereket getirmesi amacıyla yapılıyor” (K.K.14), (K.K.20), (K.K.22).

Ermeniler dışındaki Hristiyanlarda da kutlanan Paskalya, yumurta bayramı olarak da geçmektedir.

Herkes yanında getirdiği genelde kırmızı renge boyanmış yumurtaları tokuşturur. Yumurtanın kırılması dirilişi sembolize eder. Yumurta tokuşturmak isteyen kişi “Bırrıışış” (meydan okuma) diyerek karşıdakileri yumurta tokuşturmaya davet eder. Yumurtası kırılan kaybetmiş sayılır ve kırılan yumurtayı rakibine verir. Bu arada ‘İsa dirildi’ diye başlayan bir ilahi Arapça ve Yunanca karışımı olarak söylenir ve tokuşturma süresince sürekli tekrarlanır (Çağım 2018: 23).

Kırk Uçurma Geleneğinde Yumurta

Anadolu'da yeni doğum yapmış kadına "lohusa, nevse, emzikli, kırklı" gibi isimler verilmektedir. "Lohusalık süresince kadının çeşitli doğaüstü güçlerin etkisinde olduğu Anadolu'da yaygın bir inanıştır. Geleneksel kesimde sıkça kullanılan 'kırklı kadının kırk gün mezarı açık olur' sözü bu inancı desteklemektedir" (Saygı 2017: 271).

"Doğumdan sonra en bilinen âdet kırk gün boyunca bebeğin ve annenin evden dışarı çıkmamasıdır. Kırkıncı günün sonunda yöreden yöreye değişiklik gösterse de genelde yumurta kabuğu ile 41 kez su konarak bebek kırklanır hatta bebeğin cildinin parlak olması için kırılan yumurta suya katılır (K.K.1). Anne boy/gusül abdesti alır. Bu ritüelden sonra anne ve bebek gönül rahatlığı ile dışarı çıkabilir. Bebek ve annesi bir akrabaya "kırk uçurmaya" giderler" (Beyaz 2017: 41).

Doğumdan sonraki kırk gün annenin ve bebeğin hastalanmasına genel olarak "kırk basması" adı verilmektedir. Bu tehlikeli süreçten kurtulmak amacı ile bir takım pratikler yapılarak nazardan ve zararlı güçlerden uzaklaşmak için tedbirler alınır. "Kırk günün sonunda ise anne ve bebek yöreden yöreye değişen bazı unsurların (yeşil yaprak, çiçek, taş vb.) eklenmesi ile oluşturulan suda yıkanır" (Artun 1998: 85-10; Tokur Kesgin ve Özcebe 2004: 48; Bulut 2017: 128). Bu işleme "kırklanma/kırklama" adı verilir. Kırkı çıkan anne ve bebek artık belirlenen sürenin bitmesi ile "kırk uçurma" adı verilen ilk gezmeye çıkarlar.

Kırk Uçurmada Verilen Hediyeler

Kırk uçurma geleneğinde genellikle ekonomik olarak zengin, aynı zamanda ahlâkî iyi bir aile tercih edilerek ilk ziyaret gerçekleştirilir. Bu ziyarette bebek için yumurta, un, şeker, tuz, pirinç gibi erzaklar verilir. Bu erzakların dışında bebeğe kıyafet ve oyuncak da verilebilir. Süslenmiş sepetler içerisinde takdim edilen bu eşyalar belirli niyetlerle verilir. Bu niyetler şunlardır: "un koyulur, saçları beyazlaşana kadar yaşasın ve yaşlansın diye; şeker koyulur, tatlı dilli olsun diye; yumurta koyulur, yumurta gibi sağlıklı ve gülbüz olsun diye; pirinç koyulur, bereketli bir hayatı olsun diye; tuz koyulur, kolay ve temiz bir hayatı olsun diye; para koyulur, maddi sıkıntı çekmesin diye; pamuk koyulur, pamuk gibi ton ton nine ve dede olsun diye" (K.K.1), (K.K.2),(K.K.5), (K.K.6) (K.K.11).

Bazı illerde "yumurta toplama" olarak da geçen bu uygulamada yukarıdaki unsurlar dışında çörek otu da verilmektedir. Dini kökenli bir uygulama olarak karşımıza çıkan bu unsur, Hz. Peygamberin bir hadisi (Ölüm dışında hiçbir hastalık yoktur ki çörek otunda onun için bir deva bulunmasın) neticesinde yaygınlaşmıştır.

Yumurta verme, ilden ile farklılık göstermekle beraber genelde bereket ve gülbüzlük amaçlıdır. Bazı yerlerde (Kütahya) ise yumurtanın şeklinden yola çıkarak bebeğin toplu yani kilolu olması fikri amaçlanmaktadır. Yumurta dışında İzmir'de de bu şekli durum ön plana çıkarak patates ve soğan verilmesi uygulaması görülmektedir. "Bizde yumurtanın yanında patates, soğan da verilir. Yani o anda evde ne varsa" (K.K.16), (K.K.12).

Çoğu kişinin verilen hediyelerin neden verildiğine dair bilgisi yokken bu kişiler geleneğe uyduklarını söylemektedirler. Bu gelenek, büyüklerin telkini ile

gerçekleşmektedir. Batıl inanç olarak düşünülüp reddedilmesine rağmen uygulama devam etmektedir.

“Yumurtanın ve diğer hediyelerin niye verildiğine dair bilgim yok” (K.K.4) (K.K.16), (K.K.21). “Yumurta verilmesinin amacı civciv gibi çabuk büyüsün diye veriliyor ama bunlar batıl inançlar. Biz ne kadar inanmasak da büyüklerimiz bu âdetleri uygulamaktadırlar” (K.K.18), (K.K.9), (K.K.10).

Hazırlıksız yakalanan kişiler olsa da tercihe kalmış bu hediyelerden genel olarak evde ne varsa eli boş çevirmeme inancı ile hareket ederek mutlaka bir şeyler verilmektedir.

Her gidilen evde değişmeyen tek unsur yumurta olmaktadır. Diğer hediyeler (pirinç, tuz, şeker, un vb.) verilmese de yumurta sabit unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü “yumurta, yenildiğinde insanı tok tutan bir şey olması sebebiyle çocuğa da verilir ki yumurta gibi tok olsun, açgözlü olmasın diye” (K.K.11), (K.K.15), (K.K.14), (K.K.17). Ayrıca verilen yumurtanın da tek sayıda olmasına özen gösterilirken çift sayıda olmasından kaçınılmaktadır. “(Yumurta) her gittiğim evde verildi. Tek sayı olması söylenir. Bana 5 adet verilmişti” (K.K.4),(K.K.13), (K.K.18).

Yumurtanın tok tutucu özelliği yani yenilmesi ile insanın protein ihtiyacını alması fikri Balıkesir gibi Bilecik’te de karşımıza çıkmaktadır. Bilecik’te bebeğin gürbüz olması annenin yumurtayı yemesi ile bebeğe sütle geçecek gürbüzlük kastedilmektedir. “Evine gidilen kişinin bebeğe verdiği yumurta annenin yiyerek bebeği beslemesi içindir” (K.K.7), (K.K.3). (K.K.8).

Bereketin sembolü ya da neslin devamı niteliğinde özellikle saçlarda kullanılan buğdayın kırk uçurma sepetinde var olması, çocuğun ilerleyen yaşlarına yönelik temennileri barındırmaktadır. Özellikle Bursa’da sepete buğday ve pirincin konulması bu temennilerin neticesidir. Ayrıca bu temennilerin diğer illere yansıyan yönü de bebeğin çenesine ya da saçına un sürmek uygulamasıdır. Bu uygulamada bebeğin yaşlı nine ya da dede olarak uzun ömürlü olması temennisi yatmaktadır. Bu temenninin pamuk ile de desteklenmesinin ardında bebeğin saçlarının temsili olarak beyazlaştırılmasıyla bebeğin uzun ömürlü olup saçları gerçekten beyazlayıncaya kadar uzun yaşaması arzusu yatmaktadır. Kırk uçurma geleneğinde yumurtanın verilmesi kişiden kişiye, ilden ile değişkenlik göstermektedir. Bu değişkenlikte belki de en farklı olanı Manisa’da tespit edilen uygulamadır. Bu uygulamanın mutlaka yapılmasındaki inanç ev sahibinin yumurtayı vermediğinde evinin farelenme ihtimalidir. “Bizde yumurta verilme amacı yumurtayı veren kişinin evinin farelenmemesidir” (K.K.19).

Kırk uçurma geleneğinde yumurtanın bebeğin koynuna konması da dikkat çekici bir unsurdur. Bu şekilde yumurtanın bebeğin vücudu ile temas ettirilmesi akla sempatik büyü olarak adlandırılan Frazer tarafından bahsedilen büyüü getirmektedir:

“Frazer, büyüünün dayandığı esas düşünceleri, diğer etkenleri hesaba katmadan ele alarak, ikiye ayırmaktadır. Bunlardan birincisi, ‘benzer benzeri meydana getirir’ ilkesine, ikincisi ise, birbirleriyle bağlantılı ve ilişkili olan şeylerin, fiziksel temas ortadan kalktıktan sonra da uzaktan birbirlerini etkileyecekleri ilkesine dayanmaktadır. Yani, bir şeyde bulunan kuvvetin, o şeyin başka nesnelere teması dolayısıyla bir dereceye kadar bulaşması ve geçmesi ve bir defa birbirleriyle temasa geçmiş olan şeylerin

daima birbirlerine sempatik kalmalarıdır. Birinciye, homeopatik ya da taklit büyü, ikinciye de kontajiyöz ya da temas büyü denmektedir. Yunanca homos=(benzer, aynı) ve pathos= (his, duygu) dan türetilen homeopatik büyüünün esası taklide dayanmaktadır. Bu büyüye analogi büyü de denmektedir. Analogi büyü en çok uygulanan büyü şeklidir. Bu büyüünün yapısı, taklit yoluyla arzu edilen sonucu hâsıl etme denemesi, benzer işlemlerle istenilen şeyi (olayı) öne almak, böylece o olayın yakın bir gelecekte meydana gelmesini zorlamaktır. Bunu yaparken, 'benzer benzeri yaratır' ilkesinden hareket edilmiş olur. 'Benzer' olarak da göze görünür dış benzerlikler, tutum ve davranıştaki benzerlikler ya da asosiyatif düşünce zincirlerinden çıkan büyüsel özellikler geçerlidir" (Frazer 2004: 10-11; Örnek 1981: 34-35).

Görüldüğü üzere yumurtanın dış şeklinden hareket ederek temas yoluyla bebeğin de parlak, gülbüz olması istenmekte böylelikle yumurtanın bu yönü temasla bebeğe aktarılmaktadır. İnegöl'de "Bebeğin vücudunda ileride tüy olmasın diye bacaklarına ve koltuk altına ferik yumurtası (bir tavuğun yaptığı ilk yumurta) sürerler" (Saygı 2017: 274). "Kırk uçurmak için gidilen komşular, gözle görülmeyen varlıklar eklemesin diye, bebeğin koynuna yumurta ve ekmek koyarlar" (Saygı 2017: 273). Yine Tekirdağ'da Frazer'in bahsettiği temas büyüünün yumurta ile gerçekleştirildiği uygulama şu şekildedir. Hamile kadın "Doğacak çocuk güzel olsun diye yumurta üstüne oturtulur" (Artun 1998:4).

SONUÇ

Mitoloji, insanların kolektif bakış açılarının bir yansıması olması ile yaratıldığı toplumların inançlarının, kültürlerinin ve hayal güçlerinin bir tezahürüdür. Bu bağlamda mitolojik metinlerin amacı en başta yaratılmış bu hikâyeleri ve nesnelere somutlaştırarak soyut değerleri yeni nesillere taşımaktır. Yapılan ritüellerdeki amaçlardan biri değerleri hafızalarda canlı tutmak suretiyle gelecek nesillere aktarımı sağlamaktır. Mitik metinlerin parçaları olan sözlü kültür ürünlerinde yumurtanın kullanımı, halk hekimliğinde şifa kaynağı olarak kullanımı, kırk uçurma geleneğinde şekli yapısı (gülbüzlüğün simgesi) baz alınarak hediye edilmesi, nevrusta yenilik ve yenilenmenin yaradılışla birleştirilerek verilmesi, aynı fikrin paskalya bayramlarında da görülmesi yumurta kavramının kökeninin mitik zamanlara dayandığını göstermektedir. Önceki nesillerin tecrübeleri ile sınanarak aktarımı yapılan yumurta tedavi edici özelliğinin yanında sembolik anlamları ile de dikkat çekmektedir. Buna göre yumurta dünya mitlerinde özellikle kozmogonide dünyayı simgelerken kimi mitlerde ise tanrıların bulunduğu mekân olarak da tasavvur edilmiştir. Yumurtanın gerek şekli gerekse pürüzsüzlüğü inançlarda da yerini bulurken çocukların yumurta gibi sağlam ve gülbüz olması temennisi de bu şekilde halk belleğinde yer almıştır.

Yumurta, mitolojiden halk hekimliğine ve törenlere uzanan geniş bir yelpazede önemli ve çokça görülen bir unsurdur. İnsanlar dünyanın birçok yerinden derlenmiş olan yaratılış mitlerinde dünyanın ve evrenin yaratılışını yumurta ile ilişkilendirmişler, belki bu mitlerin izlerini taşıyan tören ve merasimlerinde yumurtaya önem vermişler ve yumurtayı çeşitli şekillerde kullanmışlardır. Ayrıca insanlar, yumurtanın iyileştirici ve besleyici özelliklerini de kullanmasını hep bilmişlerdir. Bu törenlerden biri de ülkemizde "kırk uçurma" adıyla bilinen uygulamadır. İnsan hayatında önemli bir evreyi oluşturan doğum, sadece anneyi değil annenin etrafında bulunan akraba, komşu ve yakın

arkadaş çevresini de etkileyen önemli bir süreçtir. Bu süreçte toplum hem anne hem de bebeği korumak amacıyla çeşitli uygulamalar yapmaktadır. Bebeğin ve annenin kırkının çıkması ile beraber gittikleri ilk gezme “kırk uçurma” ritüelidir. Bu ritüelde anneye ve bebeğe verilen başta yumurta olmak üzere pamuk, pirinç, tuz, şeker, çörek otu gibi birçok unsurun dinî olduğu kadar mitolojik kökenlerinin de olduğu görülmüştür. Bu unsurlar belirli niyetlerle verilirken aslında bu uygulamanın aktarımı da sağlanmış olmaktadır. İlkel dönemlerde her şeyi anlamlandırmaya çalışan insan olayları ve gördüğü unsurları hikâyeleştirerek milletlerin beslendiği bu kültürel değerleri canlı bir şekilde aktarmıştır. Bu aktarım insanın kökene dönüş arzusunu da destekleyerek sembolik birçok unsurun da farklı alanlarda yansımalarını gerçekleştirmiştir. Bu unsurların başında yer alan yumurta yenilik, bereket, dirilme gibi anlamlarla törenlerde, tebriklerde ve halk hekimliğinde karşımıza çıkmıştır.

KAYNAKLAR

AKKOYUNLU, Ziyat ve Ercilasun, Ahmet B., (2015), *Dîvânu Lugâti't-Türk*, Ankara: TDK Yayınları.

ARDZİNBA G. Vladislav, (2010), *Eskiçağ Anadolu Ayinleri ve Mitleri* (Çev: Orhan Uravelli), Ankara: Kafkas Bilimsel Araştırma Merkezi ve Yayıncılık İşletmesi.

ARTUN, Erman, (1998), “Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri Doğum-Evlenme-Ölüm”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. 9-10: s. 85-107.

ATEŞ, Fatma, (2015). “Adana Halk Hekimliğinde Ocak Kültü”, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara.

BALDİCK, Julian, (2010), *Hayvan ve Şaman* (Çev. Nevin Şahin), İstanbul: Hil Yayın.

BEYAZ, Deniz, (2016), “Doğum Ritüelinin Demonik Varlığı: Gelincik Basması”, **III. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu Bildirileri**, s. 39-46.

BEYDEBA, (2006), *Kelile ve Dimne*, İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.

BEYDİLİ, Celal, (2005), *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*, Ankara Yurt Yayınları.

BULUT, Meryem, (2017), “Geçiş Ritüellerinden Doğum: Sağaltım Yolları”, *Turkish Studies*, S.12/21: s. 121-132.

ÇAĞIMLAR, Zekiye, (2018), “Anadolu’ya Göç Etmiş Bulgaristan Türklerinin Kutlama Törenleri İle Bu Törenlerde Yer Alan Müzikler”, *Folklor/Edebiyat*, S. 93: s. 151-166.

ÇAY, Abdulhalûk M., (1997), *Hıdırellez “Kültür-Bahar Bayramı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ER, Piri, (1997), “Özbekistan’da Nevruz Kutlamaları”, **Anayurttan Atayurda Türk Dünyası Nevruz Özel Sayısı**. S. 5 (12): s. 58-60.

ERHAT, Azra, (1996), *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

ERSOY, Nermin, (1988), “Bursa Tıbbî Folklorunda Kırık- Çıkıkçılar ve Kırık-Çıkık Tedavi Yöntemleri”, **Türk Halk Hekimliği Sempozyumu**, 145-154, Ankara.

- FRAZER, James G. (2004). *Altın Dal Dinin ve Folklorun Kökleri* (Çev. Mehmet H. Doğan). İstanbul: Payel Yayınevi
- GRAVES, Robert, (2010), *Yunan Mitleri Tanrılar, Kahramanlar, Söylenceler* (Çev. Uğur Akpur), İstanbul: Say Yayınları.
- HACIYEVA, Maarife ve Köktürk-Şahin, (1997), "Azerbaycan Türklerinde Nevruz Geleneği", *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası Nevruz Özel Sayısı*, S.5 (12): 44-51.
- KIRCI, Emine, (1998), "Türk Kültüründe Ateşle İlgili İnanışlar", *Folkloristik: Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 398-407
- KOTTAK, Conrad Phillip, (2002). *Antropoloji-İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış* (Çev. Serpil N. Altuntek, Balkı Aydın Şafak, Dilek Erdak, Yılmaz S. Erdal, Serpil Eroğlu vd.), Ankara: Ütopya Yayınları.
- KUMARTAŞLIOĞLU, Satı, (2012). "Türk Kültüründe Ateş ve Ocak Kültü", **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi**, Balıkesir.
- MACKENZIE, Donald A., (1996), *Çin ve Japon Mitolojisi* (Çev. Koray Akten), Ankara: İmge Kitabevi.
- ÖRNEK, Sedat Veyis, (1966), *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtil İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya
- ÖZEN, Kutlu, (2000), "Sivas Yöresinde Baharı Karşılama Törenleri Bahar Bayramı", **Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri 21-23 Mart 2000**. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 133-143.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, (1993), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü II*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- ROSENBERG, Donna, (2003), *Dünya Mitolojisi Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi* (Çev. Koray Akten, Erdal Cengiz, Atıl Ulaş Cüce, Kudret Emiroğlu, Tuluğ Kenanoğlu, Tahir Kocayığit, Erhan Kuzhan, Bengü Odabaşı), Ankara: İmge Kitabevi
- SAYGI, Elif, (2017), "İnebolu Halk Kültüründe Doğum Âdetleri", **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, S. 20: s. 263-276.
- TEZCAN, Mahmut, (1995), "Türk Milli Kültüründe Bahar Bayramları Olarak Nevruz ve Hıdırellez", *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*. S. 3 (8): s. 3-9.
- TOKUR Keskin, Makbule; Özcebe, Hilal, (2004), "Türkiye'de Çocuk Bakımındaki Geleneksel İnanç ve Uygulamalar", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.1: s. 43-56.
- TUĞRUL, Saime (2010). *Ebedi Kutsal Ezeli Kurban Çok Tanrılıktan Tek Tanrılığa Kutsal ve Kurbanlık Mekanizmaları*, İstanbul: İletişim Yayıncılık
- Türkçe Sözlük (1998). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- UCA, Alaettin, (2007), "Türk Toplumunda Nevruz I", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 32: s. 137-170.

KAYNAK ŞAHIS LİSTESİ

Kaynak Kişinin Adı-Soyadı, Yaşı, Eğitim Durumu, Yaşadığı Yer

1. Asuman Aslan, 26, Lisans, Bursa
2. Azime Bilgihan, 36, Lise, Kütahya
3. Bilge Aziz, 38, Lise, İzmir
4. Büşra Emre, 25, Ön lisans, Kütahya
5. Emine Şarlak, 27, Ön lisans, Manisa
6. Filiz Dirgin, 30, Lisans, Kütahya
7. Gamze Yayla, 29, Ön lisans, Bilecik
8. Gözde Akbunar, 24, Ön lisans, Kütahya
9. Gülay Yılmaz, 19, Lise, Bursa
10. Gülom Çavdır, 43, Lise, Uşak
11. Hafize Işık, 28, Önlisans, Balıkesir
12. Kadriye Akkoç, 40, Lise, Kütahya
13. Merve Özbudak, 27, Ön lisans, İzmir
14. Meryem Uslu, 33, Yüksek Lisans, İzmir
15. Meryem Nükhet Barış, 45, Lise, Eskişehir
16. Necla Mollaoğlu, 42, Lisans, İzmir
17. Özge Tozak, 26, Lisans, İzmir
18. Özlem Gurbet, 38, Lisans, İzmir
19. Selma Can, 33, Lise, Manisa
20. Tülay Yıldız, 27, Ön lisans, Bursa
21. Yeliz Uğurlu, 34, Ön lisans, Afyonkarahisar
22. Zehra Aydın, 21, Lise, İzmir

EKLER

Ek 1: Kırk Uçurma töreninde bebek için verilen yumurtalar ve hediyeler.

Ek 2: Kırk Uçurma sepeti içerisinde yer alan hediyeler ve iyi dilek bildiren notlar.

Ek 3: Boyanmış ve süslenmiş yumurtalar.

Ek 4: Erkek bebek için hazırlanmış bir Kırk Uçurma sepeti.